

JOHN M. BUDD

SELF-EXAMINATION: THE PRESENT AND FUTURE OF LIBRARIANSHIP

V knjigi *Samopreiskovanje: sedanost in prihodnost* nadaljuje Budd svoj filozofski diskurz iz knjige *Znanje in spoznavanje v knjižnični in informacijski znanosti*, za katero je leta 2002 prejel nagrado Highsmith za knjižničarsko literaturo. Knjiga naj bi zagotovila podlago za epistemološki in fenomenološki razmislek o pomanjkljivosti knjižničarstva in s tem nadoknadila "odsotnost tega razmisleka". Gre za pomembnost zavedanja o namenu. Pri tem izhaja iz premišljanj ameriških teoretikov knjižničarstva Pierca Butlerja, Jesse Shera in Michaela Gormana ter evropskih filozofov, kot so Platon, Aristotel, Bacon, Naudé, Hobbes, Kant, Bentham, Marx, Nietzsche, Mill, James, Dewey, Heidegger in drugi.

Zahteva po razmisleku o namenu in samopreiskovanju ni nekaj novega. Gabriel Naudé je leta 1627 napisal prvo razpravo o ciljih in praksi razvoja zbirk in tudi organiziranja knjižnic. Ob tem pa je bil Naudé pod vplivom Baconove zahteve po empiričnih raziskavah z metodo opazovanja, saj matematike, kot vemo, Bacon ni maral. Naudé je vplival tudi na Descartesa in Hobbesa. Kant je uvedel strogi etični diskurz kategoričnega imperativa nasproti Benthamovemu utilitarizmu kot naturalistični etiki bolečin, užitkov in sreče. Utilitarist je bil tudi John Stewart Mill, vendar bolj subtilen kakor Bentham. Njegova etika vključuje več kot "vrline". Poudarjal je pomembnost dejanj in njihovih posledic, vključno s politično filozofijo liberalizma, ki vsebuje vrsto človeških svobod. Politika in etika sta in morata biti tesno povezani.

Marx kot vodilni teoretik in kritik klasičnega kapitalizma ni mogel s horizonta svojega časa predvideti vseh oblik sodobnega potrošniškega kapitalizma in konzumerizma.

Za predvidevanje prihodnosti knjižničarstva je zelo uporaben ameriški pragmatizem Williama Jamesa, predvsem pa Johna Deweya. Posameznik in družba sta komponenti enotnosti, v kateri lahko rešujemo njihovo konfliktnost. Ne obstaja le eno "posamično", temveč veliko. "Družba" je ena beseda, vendar vključuje neskončno mnogo stvari. To nam pomaga, da se pri predvidevanju prihodnosti knjižnic izognemo radikalnemu individualizmu klasičnega liberalizma.

Servisi za uporabnike, presoja in izobraževanje so moralna dejanja, zato moramo upoštevati tista etična načela in tiste predstave namena, ki pravilno usmerjajo naše delo. Budd se strinja z Deweyjem (1920), da je intelektualna svoboda tisto, kar potrebujemo. Toda ne absolutna svoboda, absolutna toleranca, absolutni individualizem klasičnega liberalizma. Konzumerizem in komodifikacija so tudi potrebni za dostopnost splošnega dobrega, čeprav se ga vendarle ne da reducirati le na potrošniško dobro. Pri tem naj bi nas vodila praktična modrost (*phronesis*) tistih, ki vedo, kako delati tisto, kar je dobro, kar je zares najboljše v določenih situacijah, in ki so glede na svoj značaj sposobni in pripravljeni, da to uresničijo (MacIntyre, 2006; Šercar in Trojar, 2010).

Po Butlerju (1933) naj bi profesionalna filozofija dala knjižničarstvu smernico za akcijo, ki lahko izhaja le iz popolnega zavedanja o namenu! Shera je razmišljal o knjižnicah in knjižničarstvu s stališča socialne epistemologije. Gorman se je obrnil navznoter, da bi artikuliral, ne samo, kdo je on, temveč tudi, kdo smo mi knjižničarji.

Buddov premislek vključuje genealogijo knjižničarskega poklica, namen, kraj, prostor in identiteto knjižničarstva, informiranost o informiranju, etiko knjižničarstva, intelektualno svobodo in družbeno odgovornost, odnos knjižničarstva in demokracije, knjižničarstva in informacijske družbe ter projekta radikalnega demokratičnega socializma kot postmarksistične alternative za neoliberalni in neokonservativni koncept kapitalizma in demokracije. Gre za socialistično strategijo in politiko, ki poleg svobode in enakosti vključuje tudi razlike (Laclau in Mouffe, 1985). Platon ni bil za demokracijo, Aristotel, čeprav je bil njegov učenec, pa se je zavzemal za državljansko odgovornost v sodelovanju pri političnem odločanju!

Na vprašanje o tem, ali knjižničarsko prakso mora prežemati socialna epistemologija in etični diskurz, ki ga Budd izpostavlja kot osrednje vprašanje, naj bi odgovor dali poklicni knjižničarji!

Refleksija, ki manjka knjižničarstvu, se nanaša predvsem na zavedanje o njegovem namenu. Znan je primer Heideggerjevega "kladiva" (1997). Bivajoče je odkrito glede na to, da je napoteno na nekaj. Z njim je tako, da ima pri nečem vselej neki namen. Namembnost je osnovni karakter priročnega, tistega, kar je instrumentalno za doseganje namena. S priročnim, ki ga imenujemo kladivo, je tako, da ima namembnost pri tolčenju, s tolčenjem je tako, da ima svojo namembnost pri utrjevanju oken, z utrjevanjem oken je tako, da ima svojo namembnost pri zaščiti pred slabim vremenom. Kakšno namembnost ima neko priročno, je vselej zarisano iz namembne celotnosti. Namembna celotnost, ki npr. konstituira to, kar je pri roki v delavnici, je "prej" kot posamezna priprava. Čim manj zijamo v kladivo (orodje, tehnologijo), tem bolj zavzeto jo uporabljamo. Toda kladivo samo po sebi napoti, da je npr. iz železa. Namembno celotnost, znotraj katere srečujemo pripravo, nosi delo, ki ga je treba narediti, kot tisto "čemu" kladivo. Napravljeno delo ne napoti le k "čemu" je namenjeno in na "iz česa" sestoji kladivo, temveč napoti tudi na nosilca dela in uporabnika proizvodov in storitev. Na ta način "je" uporabnik v nastajanju dela z namenom, ki se ga zavedamo, zmeraj zraven!

Enako velja za tehnologijo in namene knjižničarske stroke ter dejavnosti knjižnic in knjižničnih informacijskih sistemov (kot je npr. sistem COBISS). Če se ne zavedamo namena in uporabe ustrezne tehnologije, ne moremo razvijati oziroma izvajati ne naše stroke v družbeni delitvi dela ne nalog knjižnic ter ne moremo izgrajevati in upravljati knjižničnih informacijskih sistemov.

Reference

- [1] Dewey, J. (1920). *Reconstruction in Philosophy*. Mineola, New York: Dover.
- [2] Heidegger, M. (1997). *Bit in čas*. Ljubljana: Slovenska matica.
- [3] Laclau, E. and Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, Verso: London.
- [4] MacIntyre, A. (2006). *Ethics and Politics: Selected Essays*. Vol. 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- [5] Šercar, T. M. in Trojar, V. (2009). Povezanost informacijske znanosti in psihologije na primeru modrosti. *Organizacija znanja*, 14 (3), str. 62–80. Dosegljivo tudi na: http://home.izum.si/COBISS/OZ/2009_3/html/clanek_02.html.

Tvrtno Matija Šercar